

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

2000 metai

LI
LEIDYKLA

Vilnius 2001

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2000

VILNIUS 2001

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2000

VILNIUS 2001

UDK 947.45
Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Alfonsas EIDINTAS

Vilniaus universitetas

Algirdas GIRININKAS

Lietuvos istorijos institutas

Vytautas MERKYS (pirmininkas)

Lietuvos istorijos institutas

Vacys MILIUS

Lietuvos istorijos institutas

Edmundas RIMŠA (pirm. pavaduotojas)

Lietuvos istorijos institutas

Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė)

Lietuvos istorijos institutas

Antanas TYLA

Lietuvos istorijos institutas

Redakcinės kolegijos adresas:

Kražių g. 5, 2001 Vilnius

<http://www.crosswinds.net/~istorija/lim.html>

Išleista Lietuvos istorijos instituto užsakymu

ISSN 0202-3342

ISBN 9986-780-41-1

© Lietuvos istorijos institutas, 2001

© Straipsnių autoriai, 2001

DARIUS VILIMAS

DĖL PIRMOJO LDK PAVIETŲ PAREIGŪNŲ SĄRAŠO

XVI a. antroji pusė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyvenime pasižymėjo valstybės reformų gausa. Ūkio augimas, inteligentijos plėtra, bajorijos luomo politinis sąmonėjimas, karo reikalai nulėmė kelių neatidėliotinių reformų priėmimą. LDK valdantysis elitas siekė sutvarkyti valstybės santvarką, pakeliant ją į „gerai sutvarkytą“ valstybių lygį. Ekonominę valstybės raidą turėjo pagyvinti maždaug nuo amžiaus vidurio vykdoma Valakų reforma. Valstybės funkcionavimui pagerinti reikėjo reformų, kurios sutvirtintų ir juridiskai apibrėžtų bajorijos, kaip valdančiojo luomo, galias ir pareigas. LDK buvo būtina modernizuoti savo sandarą įvedant naująjį, II Lietuvos Statutą, įgyvendinant administracinę-teisminę bei karinę valstybės reformas. Reikėjo tolygesnio valstybės teritorijos padalijimo, vis ryžtingiau bajorai reikalavo savivaldaus ir pigaus bajoriško teismo. Keičiant teritorinį valstybės padalijimą pavietais, teko keisti karinę jos organizaciją – stambinti senąsias „pavietėlius“ (faktiškai valsčių) vėliavas ir pavesti jas naujųjų teritorinių darinių jurisdikcijai. Tokią būtinybę ypač pagreitino sunkus ir nesėkmingas karas su Maskva.

Pirminis II Lietuvos Statuto (toliau – II LS) tekstas buvo patvirtintas 1564 m. liepos 1 d. Bielsko privilegija, tačiau tąkart jis neišgaliojo ir buvo tobulinamas dar beveik pusantrų metų, iki 1566 m. pradžios¹. II LS turėjo išsigalioji tų metų kovą, nors ir po šios datos iš karto pradėta jį taisyti. Naujieji savivaldūs pavietų žemės teismai formaliai galėjo dirbti nuo 1564 m. liepos, gavę valdovo raštus teismų pareigūnų vietoms užimti. Pirmieji paskyrimai į šiuos postus yra išlikę iš 1565 m. pavasarį Lenkijoje vykusio Petrakavo seimo², tačiau yra nuomonė³, kad kandidatūros į teismų pareigūnų postus galėjo būti numatytos dar 1564 m. Minsko kariuomenės suvažiavi-

¹ М. Л ю б а в с к и й, *Литовско-русский сейм*, Москва, 1900, с. 678–680.

² Bent jau Naugarduko, Minsko, Slanimo ir Ašmenos pavietų žemės teismų pareigūnai ir pakamariai.

³ М. Л ю б а в с к и й, *min. veik.*, p. 680.

me. Bet kai kuriuose valstybės pavietuose, ypač karo veiksmų rajonuose, žemės teisėjų paskyrimas užsitęsė net iki septintojo dešimtmečio pabaigos⁴. Prieš pat galutinai II LS patvirtinant jį įtrauktas ir bajorų žemės ribų – pakamario teismas. 1566 m. pradžioje įsteigtos ir kelios naujos vaivadijos (Brastos, Mstislavlio, Minsko, Podolės Braclavo, Voluinės)⁵. Karinę valstybės reorganizaciją fiksavo 1567–1568 m. sąvartojė įvykęs LDK kariuomenės surašymas, kuriame jau matome naują pavietų vėliavas.

Vykstant valstybės reformoms ir iš naujo jos teritoriją padalijant, reikėjo daug vietinių institucijų pareigybių. Formavosi naujas, platesnis regioninis bajorijos elitas. Nors buvo ir karo apimtų regionų, kur reformos nevyko, jau 1566 m. pirmojoje pusėje LDK turėjo maždaug 200 pareigūnų, kurių dauguma buvo užėmusi atsakingus naujų pavietų postus. Kadangi visos reformos vyko ne vienu laiku, o palaiptai, nėra pavykę atsekti ankstyviausio pilno naujojo modelio (13 vaivadijų, 30 pavietų, su visomis naujomis pareigybėmis) LDK valstybės elito sąrašo. Todėl Lietuvos Metrikos Viešųjų reikalų knygoje Nr. 7/529 išlikęs nedatuotas „LDK pavietų ir pareigūnų juose sąrašas“ (toliau – *Pareigūnų sąrašas*, l. 197v(213v) – 203v(219v)⁶) yra vienintelis dokumentas⁷, kuriame daugiau ar mažiau surašyti visi naujų LDK vaivadijų ir pavietų pareigūnai. Jame gana tiksliai išvardijami ne tik žemės teismų pareigūnai, bet ir vaivados, kaštelionai, pakamariai, aprašomos vaivadijų vėliavos.

Opiusias klausimas yra šio sąrašo sudarymo laikas. Įvairūs autoriai jį datuoja labai skirtingai. S. Ptašickis jį datuoja 1568 m. vasariu⁸, M. Liubavskis jį priskiria 1565–1566 m. sandūros Vilniaus seimo laikotarpiui⁹, I. Lappo – laikotarpiui tarp 1568 ir 1569 m.¹⁰, Baltarusijos istorikas M. Spiridonovas – 1566 m.¹¹, o A. Radamanas –

⁴ Karo veiksmų apimtame Polocke pirmieji žemės teismo pareigūnai ir pakamari paskirti tik 1570 m. vieną dieną. Žr. *Lietuvos valstybės istorijos archyvas* (toliau – LVIA), *Senieji aktai* (toliau – SA), *Lietuvos Metrika* (toliau – LM), knyga Nr. 267/53, *Teismo reikalų knyga* Nr. 53: 1570 07 28, l. 310v; „Privilegija ponui Onikiejui Korsakui Polocko pakamarystei užimti“, ten pat, l. 311; „Privilegija Lukašui Haraburdai Polocko žemės pateisijinkystei užimti“, ten pat, l. 311v; „Privilegija Ivanui Nevelskiui Polocko žemės pateisijinkystei užimti“, ten pat, l. 312; „Privilegija Vasilijui Ivanovičiui Korsakui Polocko žemės raštinko vietai užimti“.

⁵ Apie tai smulkiai yra rašyta: M. Л ю б а в с к и й, min. veik., p. 725–727.

⁶ LVIA, SA, LM, Nr. 529.

⁷ Jis yra skelbtas: žr. M. Л ю б а в с к и й, min. veik., Priedai, p. 226–232.

⁸ Matyt, remdamasis mažyte pastaba, esančia po šiuo sąrašu apie belaisvius totorius iš Mstislavlio (ji datuota 1568 02 08), žr.: С. Л. П т а ш и ц к и й, *Описание книг и актов Литовской Метрики*, Санкт-Петербург, 1887, с. 36.

⁹ M. Л ю б а в с к и й, min. veik., p. 680, 697–698, 719; Priedai, p. 226; M. Л ю б а в с к и й, *Очерк истории Литовско-русского государства до Люблинской унии включительно*, Москва, 1915, с. 387.

¹⁰ И. И. Л а п п о в, *Великое Княжество Литовское за время от заключения Люблинской унии до смерти Стефана Батория 1569–1586*), Санкт-Петербург, 1901, с. 357.

¹¹ М. Ф. С п и р и д о н о в, Источники о реформе административно-территориального деления Великого Княжества Литовского 1565 г. в зарубежных архивах, *Замежная архіўная Беларусіка (Матэрыялы міжнароднай навуковай канферэнцыі 25–26 красавіка 1996 г. Мінск)*, Мінск, 1998, с. 80.

1567 m. pradžią¹². Pabandysime aptarti šiuos teiginius. Šiomis pastabomis siekiama nustatyti *Pareigūnų sąrašo* sudarymo datą, nesistengiant išsiaiškinti visu jame esančių asmenų tarnybos laikotarpį.

Paprasčiausiai mums reikėtų sulygtinti įrašų minėtoje LM knygoje chronologiją. Deja, ši knyga nėra nuosekli, todėl jos pabaiga, kur yra *Pareigūnų sąrašas*, yra tarp 1568–1569 m. datuotų įrašų (knygoje pasitaiko ir daugiau nedatuotų įrašų). Štai mažiausiai 6 įrašai prieš *Pareigūnų sąrašą* (l. 203–213) yra 1569 m., o paskutinis įrašas prieš jį (*Valdovo raštai pakraščių seniūnijoms*, l. 213) pažymėtas net 1569 11 04. Tai yra vėliausias šios LM knygos įrašas. Tačiau įrašai už mus dominančio dokumento nėra datuojami 1569 m. – jie ankstesni. Ne ką informatyvesnis ir knygos turinys vadinamąja rusų kalba, kur visi minimi įrašai klaidingai priskirti (15)68 m. Pagal šį turinį visą knygos pabaigą (dok. 93–103) sudaro 1568 m. dokumentai, o 1569 m. metų įrašų apraše toje knygoje net nėra. Beje, po *Pareigūnų sąrašo* yra net trys kiti įrašai, bet turinyje figūruoja tik *Maskvėnų, pasidavusių valdovui*¹³ (t. y. Žygimantui Augustui), sąrašas, kur pažymėti 1565 m. be mėnesio ir dienos. Į juos įterptos dvi pastabų tipo žinutės, įrašytos knygos paraštėse, pažymėtos 1568 02 08 ir 1568 02 10.¹⁴

Nesėkmingai bandyta rekonstruoti knygos įrašų seką pagal rašovo braižą, nes visoje knygoje jų tipai menkai įvairuoja. Akivaizdžių vėlesnių prirašymų kita plunksna ir kita ranka beveik nėra, nors kai kur ir matyti tarpai pareigūnų vardams ir pavardėms įrašyti. Vaivadijų ir pareigūnų eiliškumas beveik nesumaišytas, tik Žemaitijos žemės teismų pareigūnai kažkodėl įrašyti dokumento pabaigoje, o Polocko vaivadijoje nepaminėtas nė vienas pareigūnas, neišskiriant nė vaivados ir kašteliono¹⁵.

Nepavykus grafologiškai ar chronologiškai rekonstruoti šią LM knygos įrašų seką, vienintelis vaisingas tyrimo būdas lieka personalinė *Pareigūnų sąrašo* peržiūra. Turime galvoje 1566–1567 m. paskirtų ar mirusių pareigūnų palyginimą.

¹² A. R a d a m a n, *Sejmiki i zjazdy szlacheckie województwa Nowogrodzkiego w drugiej połowie XVI wieku*, rankraštis, p. 10, nuor. 114; A. P a d a m a n, *Элекцыійныя соймкі Браслаўскага павета ў другой палове XVI ст.*, rankraštis, p. 3, nuor. 23.

¹³ LM 529/7, l. 220 (204): „Москва, которая на имя г(о)с(по)дарьское выехали / року 65 (?) до тых дворов на лежу послано“.

¹⁴ LM 529/7, l. 219v (203v): „Року 68 февраля 8 день / присланы вязни татрове зо Мстиславля / Баи Мурза / Сукорь / Деилоть Гапушь / Кул Марбутъ“; taip pat: „Року 68 м(е)с(е)ца февраля 10 ден дано / лист его кор(олевское) м(ил)л(о)сти пану Матко / Жалинскому на пропущение за / границу волюв 100“.

¹⁵ Ten pat, l. 216v (200v). Po to, kai Polocką 1563 m. vasarį užėmė maskvėnai, Polocko vaivada Davaina Stanislovas Stanislavovičius buvo jų nelaisvėje, o išpirktas iš jos tik 1569 m. pradžioje už 10 tūkst. auksinų; žr. LM 266/52, l. 364v–365v. S. Davaina mirė 1573 m. Polocko kaštelionas Jurijus Mikolajevičius Zenovičius buvo paskirtas 1566 08 22; žr. LM 48, l. 74v; 1579 m. tapo Smolensko kaštelionu. J. Zenovičius mirė prieš 1584 m. sausį (testamentas rašytas ir aktuotas 1583 m. pabaigoje). Žr. J. W o l f f, *Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Kraków, 1885, p. 126, 130.

Dokumente minimi 149 asmenys, tačiau keliolikos pareigūnų trūksta, tose vietose palikti tarpai. Tuo metu LDK sudarė 13 vaivadijų, susidedančių iš 30 pavietų, todėl trūksta keliolikos asmenų (visame sąraše turėtų būti 193 asmenys¹⁶). Pavyzdžiui, žemės teismų pareigūnų turėtų būti 90, po tris kiekvienam pavietui, bet jų yra tik 73. Ten neminimi trijų Palenkės pavietų žemės teismų pareigūnai (9 asmenys) ir pakamariai (išskyrus Bielsko pakamarių B. Sapiega), kaip „nuo seno ten paskirti“. Praleisti ir polockiečiai su rečiciečiais (6 asmenys), tačiau ir be jų dar trūksta dviejų asmenų (Vilniaus¹⁷ ir Ukmergės žemės teisėju). Taip pat nepaminti dviejų pavietų maršalai (Ukmergės, Valkavisko), keli pakamariai (Polocko, Žemaitijos, Melniko, Drohičino), du vaivados (Voluinės, Polocko) ir Polocko kaštelionas.

Daugiausia trūksta vėliavininkų – jų nėra daugelyje valstybės pavietų (21). Tai labai keista, nes kaip tik tuo metu vyko ne tik administracinė, bet ir karinė-teritorinė valstybės reforma, o 1567 m. antroje pusėje įvyko visos valstybės kariuomenės surašymas¹⁸. Galima būtųulyginti ten ir *Pareigūnų sąrašą* minimų pavietų vėliavininkų pavardes: Gardino – Bogušas Micuta¹⁹, Lucko – Grigorijus Gulevičius, LDK kariuomenės surašyme minimas kaip „Voluinės vėliavininkas“²⁰, Naugarduko – Ivanas Charitonovičius²¹, Valkavisko – ponas Pukšta²², Oršos – Bogušas Aleksejevičius Skolokas²³, Pinsko – ponas Fediuška²⁴. Taip pat žinoma, kad Brastoje ir Slanime vėliavininkų pareigas ėjo tenyškščiai žemės teisėjai K. Kričevskis²⁵ ir M. Sokolovskis²⁶ (kas nepaminta mūsų nagrinėjamame dokumente), taip pat neaišku, kuris iš valkaviskiečių Pukštų tada buvo to pavieto vėliavininkas, nes LDK kariuomenės surašyme jie minimi du (Jonas ir Jeronimas).

¹⁶ Po 30 pakamarių, vėliavininkų, žemės teisėju, pateisėju ir raštininkų, po 13 vaivadų ir kaštelionų, 17 maršalų, iš viso 193 asmenys.

¹⁷ Kad Vilniaus paviete žemės teismas dirbo dar iki *Pareigūnų sąrašo* sudarymo 1566 m. pradžioje, taip pat tuo metu (1566 m. antroji pusė) netiesiogiai patvirtina *Stanislovo Deltuviečio bylos su Andriumi Dluskiu dėl daugelio ginkluotų užpuolimų, muštynių ir Rukovičių kaimo užpuolimų perdavimas Vilniaus žemės teismo svarstymui* (tačiau patys Vilniaus žemės teismo pareigūnai ten nenurodyti). Žr. *LM* 266/52, 44–45v; 1566 03 22.

¹⁸ 1567 m. LDK kariuomenės surašymas, *Русская историческая библиотека* (toliau – *РИБ*), Петроград, 1915, т. 33, stulpeliai (toliau – st.) 431–1378. To surašymo pradžioje minima 1567 06 26 (st. 431). Paties surašymo metu laikas įvairuoja iki 1567 m. pabaigos, o surašymo sumarijume paminėta (st. 1374), kad LDK kariuomenė iš apžiūros paleista 1568 03 08.

¹⁹ 1567 m. *LDK kariuomenės surašymas*, st. 673, 1567 09 10 minimas kaip tuo metu juo buvęs.

²⁰ Ten pat, st. 1237, 1567 11 23.

²¹ Ten pat, st. 811, 1567 09 26.

²² Ten pat, st. 1375, 1568 03 08.

²³ Ten pat, st. 1375, 1568 03 08.

²⁴ Ten pat, st. 1203, 1567 10 01, st. 1375, 1568 03 08.

²⁵ Ten pat, st. 1181, 1567 07 20.

²⁶ Ten pat, st. 838, 1567 07 05.

Lieka neaišku, kam konkrečiai buvo sudaromas šis sąrašas. Kadangi 1566–1567 m. įvyko net trys LDK seimai²⁷, todėl galima manyti, kad šis *Pareigūnų sąrašas* buvo sudaromas kaip juodraštinis dokumentas vienam iš LDK seimų, pavyzdžiui, 1566 m. vasarą vykusiam Brastos seimui, o užbaigtas po 1567 m. pradžioje pasibaigusio Gardino seimo.

Pareigūnų sąrašo sudarymo laiką galima bandyti nustatyti ir pagal kitų, ne žemės teismų pareigūnų paminėjimą ar nutylėjimą. Nors 1566 m. pirmojoje pusėje paskirti LDK pavietų pareigūnai jame nurodyti, yra keletas neatitikimų. Nusistebėjimą gali kelti prieš 1566 m. gruodžio mėn. mirusio (Naugarduko pakamaris) ir tik 1567 m. pavasarį paskirtų (Oršos paviete) asmenų paminėjimas viename sąrašė. Tokius „nesusipratimus“ galima paaiškinti tik tuo atveju, jeigu priimsime, kad *Pareigūnų sąrašas* buvo *sudarinėjamas palaipsniui, keliais etapais*. Be to, atrodo, kad šis dokumentas nebuvo taisomas. Pavyzdžiui, Žemaitijos kaštelionas Merkelis Šemeta, paskirtas į šį postą 1566 m. kovo ir (pakartotinai) gruodžio mėnesiais, dokumente minimas²⁸. Tačiau sąrašė paminėtas ir Naugarduko pakamaris ponas Vosylius Kliukovskis, miręs iki 1566 12 10, nes tada jau paskirtas jo įpėdinis²⁹. Voluinės vaivados kunigaikščio Aleksandro Fiodorovičiaus Čartoriskio pavardė nepaminėta, nors į šias pareigas jis buvo paskirtas dar 1566 09 12³⁰.

Dar didesnė kitų Voluinės pareigūnų painiava. Iš *Pareigūnų sąrašė* minimo Kremeneco pakamario Olekšijaus Beleckio (Bileckio) ši vieta buvo atimta jau 1566 m. rugpjūtį ir ją gavo Ivanas Patrikėjus Kurozvonkskis³¹, buvęs tame poste iki 1578 m.; Voluinės Vladimiro žemės pateisėjai keitėsi dar dažniau: jau 1566 m. rugpjūtį *Pareigūnų sąrašė* minima Michailą Kurcevičių pakeičia Pavlas Špakovskis³², o jį 1568 m. rudenį – Gavrila Jakovickis³³. Polocko kaštelionas Jurijus Zenovjevičius buvo paskirtas į šį postą 1566 m. rugpjūčio 22 d., bet *Pareigūnų sąrašė*

²⁷ Apie tai smulkiai yra rašyta. Žr.: М. Л ю б а в с к и й, *Литовско-русский сейм*, с. 681–773.

²⁸ *LM* 48, l. 1–1v; 1566 03 (be dienos); *LM* 51 (1566–1574). Užrašymų kn. 51, Vilnius, 2000, p. 63; 1566 12 29 „Privilegija ponui Merkeliui Šemetai Žemaitijos kaštelionijai [užimti]“.

²⁹ Vosylius Kliukovskis mirė 1566 m. rudenį, nes gruodį paskirtas jo įpėdinis buvęs vėliavininkas Andrejus Ivanovičius Charytonovičius Obrynskis: *LM* 266/52; 1566 12 10. „Privilegija Andrejui Obrynskiui Naugarduko pakamario vietai užimti“. A. Obrynskis buvo Naugarduko pakamariu iki 1576 11 30: *LM* 58, l. 108v–109v. *LM* 63, l. 72v–73 (1576 12 05).

³⁰ Žr. *LM* 48, l. 91–91v; 1566 09 12 „Privilegija kunigaikščiui Aleksandriui Čartoriskui Voluinės žemės vaivadystei užimti“.

³¹ Kremeneco bajorai Brastos seime pasiskundė, kad jų pakamaris A. Beleckis yra ne vietinis LDK gyventojas ir tik neseniai įsigijęs nekilnojamojo turto šiame paviete, todėl prašė jį pakeisti kitu, vietiniu kandidatu. Valdovas įvykdė šį pageidavimą. Šis epizodas aprašytas: М. Л ю б а в с к и й, *Литовско-русский сейм*, с. 75. Taip pat: *Документы Московского архива Министерства юстиции (тоliau – ДМАМЮ)*, Москва, 1897, т. 1, с. 202–204; Valdovo skyrimai I. Patrikejui-Kurozvonkskiui. Žr.: *LM* 50, l. 58v. 1566 08 15 ir *LM* 48, l. 84. 1566 08 28, „Privilegija Kremeneco žemioniu Ivanui Patrikejui Kurozvonkskiui Kremeneco pakamario vietai užimti, dėl tam tikrų priežasčių iš Olekšijaus Beleckio rankų paimtai“.

³² *LM* 48, l. 77v. 1566 08 26, „Privilegija Pavlui Špakovskui Vladimiro žemės pateisėjo vietai užimti“.

³³ *LM* 49, l. 31. 1568 09 29, „Privilegija Gavrilai Jakovickiui Vladimiro žemės pateisėjo vietai užimti“.

nepaminėtas³⁴. Dokumente pateisėju minimas Jurgis Vaitiekaitis Belozaras tapo Vilniaus žemės teisėju 1567 03 21³⁵. Kadangi Lydos paviete 1567 m. pradžioje nebuvo nė vieno žemės teismo pareigūno³⁶, tai jų paminėjimas *Pareigūnų sąrašė* irgi netiesiogiai liudija šį dokumentą buvus papildytą po 1567 m. sausio.

Yra neatitikimų ir kalbant apie Vitebsko vaivadijos žemės teismų pareigūnus. Nors Vitebsko žemės raštininkas Vasilijus Bogdanovičius į šį postą paskirtas tik 1566 08 27 Brastos seime ir yra *Pareigūnų sąrašė*, tačiau tenykštis žemės teisėjas Ivanas Boguševičius (numanoma – Romeika) minimas tame pačiame dokumente³⁷. Tuo tarpu *Pareigūnų sąrašė* tame žemės teisėjo poste minimas Ivanas Ščolka, kuris Brastos seime jau nesutinkamas.

Vis dėlto svariausias argumentas nukelti šio dokumento sudarymo pabaigos datą į 1567 m. pavasarį yra kai kurių Oršos pavieto pareigūnų paminėjimas. Šio pavieto pareigūnai buvo paskirti tik 1567 04 15³⁸, o rytojaus dieną paskirtas pakamaris Grigorijus Podberezskis ten jau buvo antras³⁹. Deja, sąrašė irgi ne viskas nuoseklu. Štai pakamaris *Pareigūnų sąrašė* paminėtas, kaip ir tada paskirtas žemės pateisėjis Ivanas Fiodorovičius Podbipieta. Tačiau *Pareigūnų sąrašė* jau nenurodo tą dieną paskirti žemės teisėjas (kunigaikštis Andrejus Andrejevičius Lukomskis) ir žemės raštininkas (kunigaikštis Andrejus Sokolenskis).

Dar viena, sakytume, keista šio dokumento ypatybė yra beveik visų valstybės pavietų vėliavininkų praleidimas. Nors kaip tik 1567 m. antroje pusėje vyko LDK kariuomenės surašymas, toks kariūnų pareigūnų praleidimas kelia nuostabą. Keista tai, kad LDK kariuomenės surašymo pabaigoje (datuotame 1568 m. pradžia)⁴⁰ paminėti *Pareigūnų sąrašė* neįrašyti Vilniaus, Ašmenos, Ukmergės, Trakų, Kauno, Lydos, Upytės, Mozyriaus, Slanimo, Brastos, Minsko, Rečicos pavietų ir, atrodo, sąmoningai *Pareigūnų sąrašė* praleistų Palenkės pavietų vėliavininkai. Ši detalė dar kartą netiesiogiai patvirtina, kad nagrinėjamas dokumentas sudarinėtas ir papildytas iki 1567 m. vidurio. Galima teigti, kad jis pradėtas pasibaigus Vilniaus seimui 1566 m. pradžioje, bet dar iki 1566 m. Brastos seimo⁴¹ arba jo metu (iki rugpjūčio vidurio), o

³⁴ Paskyrimas į šį postą, žr. *LM* 48, l. 74v.

³⁵ Žr. *LM* 266/ 52, l. 163–163v; „Privilegija Jurgiui Belozarui Vilniaus žemės teisėjo vietai užimti“.

³⁶ Н. А. Максимова, *Сеймы Литовско-русского государства*, Харьков, 1902, Прилож. 18, с. 181: *Gardino seimo recesas 1567 [01 06]*.

³⁷ Žr. *Žygimanto Augusto atsakymai į Vitebsko pavieto bajorų prašymus* [Brastos seimas, 1566 08 27], *ДМАМЮ*, т. 1, с. 202–203; dok. originalą žr. *LM* 47, l. 62–62v.

³⁸ Jos surašytos greta, žr. *LM* 266/52, l. 167–168; Žemės raštininku ten paminėtas kunigaikštis Andrejus Sokolinskis, nors žinoma, kad iki pat 1592 m. Oršoje žemės raštininku buvo (jis minimas ir *Pareigūnų sąrašė*) Andrejus Voropajus, po to iki savo mirties 1620 m. buvęs Oršos žemės teisėju.

³⁹ 1567 04 16 „Privilegija Grigorijui Podberezskiui Oršos pakamarystei užimti“, ten pat, l. 168v–169.

⁴⁰ 1567 m. LDK kariuomenės surašymas, st. 1374–1375 (1568 m. kovas), *РИБ*, т. 33.

⁴¹ Apie Brastos seimo eigą žr.: М. Любавский, *Литовско-русский сейм*, с. 740–755. Jo nutarimai skelbti: Brastos seimo recesas, *РИБ*, Юрьев, 1914, т. 30, ст. 436–481; *ДМАМЮ*, т. 1, с. 197–204.

papildytas pasibaigus Gardino seimui 1567 m. pradžioje. Sąrašė nėra paminėto nė vieno 1568 ar 1569 m. naujai paskirto pavietų pareigūno.

Taigi galima teigti, kad LM 529/7 knygoje įdėtas *Pareigūnų sąrašas* yra anksčiau sudaryto dokumento nuorašas, įrašytas į šią knygą 1568 ar 1569 m. Originalus dokumentas, iš kurio darytas šis nuorašas, buvo surašytas keliais etapais 1566–1567 m. Iš pateiktų duomenų galima daryti šias *preliminarias išvadas*:

1. Pirmasis LDK *Pareigūnų sąrašo* variantas, jo pagrindas, buvo sudarytas 1566 m. viduryje, maždaug tarp balandžio pradžios ir rugpjūčio vidurio. Jame buvo gerokai daugiau praleidimų, negu galutiniame dokumento variante. Kadangi šis *Pareigūnų sąrašas* nepilnas, galima teigti, kad jis buvo sudarytas kaip juodraštinis, darbinis dokumentas – norėta turėti tuo metu jau paskirtų LDK pavietų pareigūnų sąrašą. Po to maždaug iki 1567 m. pavasario šis dokumentas nebuvo papildomas ar taisomas.

2. Tai, kad LDK *Pareigūnų sąrašo* pagrindinė dalis sudaryta dar iki 1566 m. rugpjūčio, galima manyti, kad šis dokumentas buvo sudarytas po 1565–1566 m. Vilniaus seimo ir juo naudotasi per 1566 m. Brastos seimą, tačiau dauguma šio seimo metu ar po jo atliktų pareigūnų pakeitimų ar paskyrimų jau neužfiksuota.

3. Maždaug tarp 1567 m. balandžio pabaigos ir rugsėjo mėnesio pirminis dokumento variantas buvo papildytas keliomis 1566 m. rugsėji – 1567 m. balandį paskirtų LDK pareigūnų pavardėmis. Tada įrašyti tik Lydos ir keli Oršos pavieto pareigūnai, o kitos praleistos vietos paliktos neužpildytos. Iki to laiko mirusių ar pakeistų pareigūnų pavardės nebuvo pakeistos. Tai dar kartą rodo, jog nagrinėjamas *Pareigūnų sąrašas* tėra nepataisytas pirminio varianto nuorašas. Kadangi 1568 ir vėlesnių metų LDK pareigūnų skyrimai nagrinėjamajame dokumente neatsispindi, galima teigti, kad įrašant į LM tarp 1568 ir 1569 m. dokumentų jis jau buvo pasenęs ir neatitiko faktinės padėties.

Pateikiamas nagrinėjamojo dokumento vertimas į lietuvių kalbą, nurodant jame minimų asmenų paskyrimų ir pakeitimų ar mirčių datas metais. Sutartiniai ženklai: raidė A – posto atsisakymas dėl ligos ar senatvės (arba atėmimas), P – „pakėlimas arba perkėlimas“, N – paskyrimas, kryželis – pareigūnas mirė tame poste, mėn. – mėnuo, pr. – pradžia (metų), pab. – pabaiga (metų). *Pareigūnų sąrašė* praleisti pareigūnai nenurodyti. Laužtiniuose skliaustuose įrašyti dokumente praleisti vardai, tėvavardžiai ir pavardės, ženkliuku / žymimas laikotarpis „tarp“ kelerių metų, klaustukas reiškia „neaišku“. Verčiant iš gudų kalbos, stengtasi pareigūnų pavardes kuo mažiau lietuvininti. Iš pavietų pareigūnų pareigybių į lietuvių kalbą išversta tik vėliavininko (karūžos) pareigybė.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pavietų ir pareigūnų juose surašymas

Vilniaus vaivadija

vaivada ponas Mikalojus Jurgaitis Radvila N 1566 – † 1584

kaštelionas ponas Grigorijus Aleksandrovičius Chodkevičius N 1564 – † 1572/1573⁴²
šios vaivadijos vėliava raudona, baltame lauke herbas.

Pavietai prie Vilniaus vaivadijos

1. Vilniaus pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

pakamaris Jonas Levonas N 1566 – † 1571

vėliavininkas

teisėjas

pateisėjis ponas Jurgis [Vaitiekaitis] Belozaras 1566 – P 1567⁴³

raštininkas ponas Andrius Mackevičius [Mackovičius] 1566 – † 1576

2. Ašmenos pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas ponas Povilas [Kasparaitis] Ostrovickis N 1566 – † 1570

pakamaris ponas Jonas [Daugirdas Vaitiekaitis] Paluskis 1565 – † 1578 pab.

vėliavininkas

teisėjas ponas Stanislovas [Stanislovaitis] vėliavininkaitis [Sakoviča-Steckovičius] 1565 – † 1601

pateisėjis ponas Stanislovas [Jurjevičius] Boroda 1565 – † ? 1568

raštininkas ponas Stanislovas [Andrejevičius] Kosinskis 1565 – P 1567⁴⁴

3. Ukmergės pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas

pakamaris ponas [Stanislovas] Golubickis N 1566 – † 1576

vėliavininkas

teisėjas

pateisėjis ponas Grigorijus [Mykolaitis Liulia-Gintautas] 1566 – P 1570⁴⁵

raštininkas ponas Stanislovas Deltuvietis 1566 – † 1569

⁴² Mirė 1572 11 12 arba 1573 11 19. Žr. *Urządnicy centralnie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*. Opracowali Henryk Lulewicz i Andrzej Rachuba, Kórnik, 1994, p. 203 (toliau – *UCD*); *Polski Słownik Biograficzny* (toliau – *PSB*), t. 3, p. 358–359.

⁴³ Pakeltas į Vilniaus žemės teisėjus 1567 m. pavasarį, mirė po 1569 m.?

⁴⁴ Pakeltas į Vilniaus žemės teisėjus, mirė iki 1580 01 19. Jo įpėdinio tame poste skyrimas, *LM* 66, l. 32–32v.

⁴⁵ Pakeltas į Ukmergės žemės teisėjus, atsisakė šio posto dėl ligos ir sveikatos 1590 08 27. Įpėdinio šiame poste nominacija, *LM* 77, l. 149v–150.

4. Breslaujos pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:
maršalas kunigaikštis Lukas Boleslovaitis Svirskis 1566 – † 1593
pakamaris kunigaikštis Ivanas Timofejevičius Krošinskis 1566 – A ar P 1570⁴⁶
vėliavininkas
teisėjas ponas Ivanas Basa 1566 – † 1567/1570
pateisėjis ponas Mitka [Dmitrijus Jackovičius] Putiata 1566 – P 1570⁴⁷
raštininkas ponas Janas Sipovičius 1566 – † iki 1570

Trakų vaivadija

vaivada kunigaikštis Stefanas Andrejevičius Zbaražskis N 1566 – † 1586
kaštelionas ponas Jurgis Aleksandrovičius Chodkevičius N 1566 – † 1569
šios vaivadijos vėliava mėlyna, baltame lauke herbas.

Pavietai prie Trakų vaivadijos

1. Trakų pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:
pakamaris ponas Andrius Deržka 1566 – † 1580
vėliavininkas
teisėjas ponas (E)razmas Daugirdas 1566 – † 1578
pateisėjis ponas Ivanas Sielickis 1566 – † ? 1577
raštininkas ponas Jonas [Jurgaitis] Gudienietis [Tulgaudas] 1566 – † 1611

2. Gardino pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:
maršalas ponas Ivanas [Ivanovičius] Valavičius 1565 – P ar A ? 1570⁴⁸
pakamaris ponas Pavelas Kotovičius 1565 – M prieš 1578⁴⁹
vėliavininkas
teisėjas kunigaikštis [Ivanas Fiodorovičius] Masalskis 1565 – † 1578
pateisėjis ponas Ivanas Makarovičius 1565 – † ? 1569
raštininkas ponas Fiodoras [Ivanovičius] Kuncevičius 1566 – P 1568⁵⁰

⁴⁶ Minimas Breslaujos pakamariu dar 1570 06 24, o jau 1570 06 pabaigoje to pavieto pakamariu skiriamas Grigorijus Mirskis, žr. *LM* 51 (1566–1574), Užrašymų kn. 51, p. 254. I. Krošinskis mirė iki 1571 m. vidurio, ten pat, p. 277.

⁴⁷ Pakeltas į Breslaujos žemės teisėjus, žr. *LM* 51 (1566–1574), Užrašymų kn. 51, p. 253. Pakeltas į Breslaujos maršalus 1593 m., mirė 1595 m.

⁴⁸ Gardino maršalo postą gavo 1570 07 11 pakamaris Pavelas Kotovičius, bet vargu ar jį ilgai laikė, žr. 49 nuorodą. I. Valavičius mirė 1582 m.

⁴⁹ Tikriausiai kurį laiką turėjo dvi pareigybes, nes minimas kaip Gardino pakamaris dar 1571 09 10. Žr. *LM* 53, l. 34v–35, nors pakeltas į Gardino maršalus 1570 07 11. Žr. *LM* 48, l. 391v–392. Mirė prieš 1578 m., nes tada Gardino pakamariu minimas jau Šimonas Sopotka.

⁵⁰ Perkeltas į Gardino vėliavininkus, kurį laiką dar buvo ir žemės teismo raštininkas, ir pavieto vėliavininkas, tokiais titulais minimas 1568 m. vasarą. Žr. 265/ 51, l. 159–159v, tačiau tų pačių metų rudenį (spalio pradžioje) Gardino žemės teismo raštininku jau dirba Andrejus Vasiljevičius Kotovičius.

3. Kauno pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:
 maršalas kunigaikštis Jaroslavas [Matvejevičius Mikitiničius Golovčinskis] 1566 – † 1567
 pakamaris ponas [Vaitiekus] Deltuvietis 1566 – † 1581
 vėliavininkas
 teisėjas Mykolas Juškaitis Kulvietis 1566 – † 1580
 pateisėjis ponas Andrius Mackovičius [Martynas Podsentkovskis] 1566 – † 1578/1580
 raštininkas ponas Benediktas Ivanovičius 1566 – † ? 1571/1574
4. Lydos pavietas⁵¹, kurį valdyti paskirti pareigūnai:
 maršalas ponas Janas Volčekas 1566 – † 1612
 pakamaris ponas Mikalojus Olechnovičius 1567 ? – † 1594 pab.
 vėliavininkas
 teisėjas ponas Sebastijanas [Mikolajevičius] Tretjakas 1567 – † 1581
 pateisėjis ponas Mikalojus Novickis 1567 – † 1576
 raštininkas ponas Jonas [Jurgaitis] Sirutis 1567 – P 1576⁵²
5. Upytės pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:
 maršalas ponas Aleksandras Fiodorovičius Vladyka 1566 – † 1578
 pakamaris ponas Jonas Volminskis 1566 – A 1572 (1579)⁵³
 vėliavininkas
 teisėjas Baltramiejus Levonas N 1566 – † prieš 1576
 pateisėjis ponas Jokūbas [Jurgaitis] Kemėšis N 1566 – P 1569/1576⁵⁴
 raštininkas ponas Jonas Mlečka N 1566 – P 1580⁵⁵

Žemaičių seniūnija

- seniūnas ponas Jonas Chodkevičius 1563 – † 1579
 kaštelionas ponas Merkelis [Stanislovaitis] Šemeta N 1566 – † 1570
 vėliava balta, raudoname lauke herbas

Žr. *Baltarusijos nacionalinis istorijos archyvas* (toliau – *BNIA*), f. 1755, ap. 1, b. 4 [Gardino žemės teismo knyga Nr. 4]. F. Kuncevičius ir mirė šiame poste 1588 m. pabaigoje, o į jo vietą paskirtas jo sūnus Jakūbas, žr. paskyrimo privilegiją 1589 04 27, *LM* 77, l. 14–14v.

⁵¹ Pirminis pavietų paskirstymo variantas. Vėliau Lyda buvo priskirta Vilniaus vaivadijai.

⁵² Pakeltas į Lydos žemės pateisėjus, apie 1581/1582 m. sandūrą pakeltas į Lydos žemės teisėjus, mirė iki 1586 05 20. Įpėdinio tame poste skyrimas, *LM* 73, l. 176–176v ir *LM* 74, l. 96v–97.

⁵³ 1572 m. šią vietą buvo gavęs Jokūbas Kemėšis, bet jis greitai mirė, todėl J. Volminskis dar kartą atsisakė ir perleido šį postą savo sūniui Jurgiui 1579 m., nes „ir taip jau daug pareigybių turėjo“, pvz., 1572 m. buvo gavęs Ašmenos maršalo vietą, iki 1588 m. buvo Polocko kaštelionas, po to tapo titulinio Smolensko vaivada, mirė 1596 m. Žr.: J. W o l f f, *Senatorowie i dygnitarze...*, p. 52, 126.

⁵⁴ Čia netikslumas, nes jis pakeltas į Upytės pakamarius 1572 03 10. Žr. *LM* 51 (1566–1574) Užrašymų kn. 51, p. 304. Pakeltas į žemės teisėjus po 1569 m., bet prieš 1576 m., nes 1576 m. gruodį minimas jau kaip velionis. Yra likęs ir tų metų pradžios įrašas, kur jis dar Upytės žemės teisėjas. Abu šie asmenys, B. Levonas ir J. Kemėšis, minimi kaip velionys 1586 10 03: *Акты издаваемые Виленскою Комиссиею для разбора древних актов* (toliau – *АВАК*), т. XXVI: *Акты Упитского еродского суда*, Вильна, 1899, с. 210.

⁵⁵ Pakeltas į Vilniaus žemės teisėjus, mirė iki 1588 04 30. Žr. įpėdinio paskyrimą, *LM* 74, l. 268v–269.

Kijevo vaivadija⁵⁶

vaivada kunigaikštis Konstantinas [Konstantinovičius] Ostrogiškis N 1559 – † 1608
kaštelionas ponas Povilas [Ivanovičius] Sapiega N 1566 – † 1580
vėliava žalsvai gelsva (papūginė)⁵⁷, raudoname lauke herbas

Pavietai prie šios vaivadijos

1. Kijevo pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

pakamaris ponas Merkelis Nosilovskis 1566–1568

vėliavininkas

teisėjas ponas Josifas Ivanovičius Nemira 1566–1598

pateisėjis ponas Fiodoras [Grigorovičius] Tiša [Bykovskis] 1566–1573

raštininkas ponas Bogušas [Bogufalas] [Michailovičius] Pavša 1566 – P 1574⁵⁸

2. Mozyriaus pavietas⁵⁹, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas ponas Kalenickis Vasiljevičius Tiškovičius 1560 – † 1576

pakamaris ponas Mikolajus Služka 1566 – † ? 1568

vėliavininkas

teisėjas Andrejus Jelecas 1566 – † 1581

pateisėjis ponas Fiodoras Levkovičius [Lenkovičius] Ipogorskis 1566 – † 1576

raštininkas ponas Fiodoras Balakiras N 1566⁶⁰ – † 1578/1581⁶¹

Voluinės vaivadija

vaivada

kaštelionas ponas [Michailas Tiškovičius] Kozinskis 1566 – † 1568

vėliava ruda, baltame lauke herbas

Pavietai prie šios vaivadijos

1. Lucko pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

pakamaris ponas Michailas [Fiodorovičius] Serbinas [Charachorinskis] 1566–1576

⁵⁶ Kijevo, Voluinės ir Podolės Braslavo vaivadijų pareigūnai ir jų darbo datos tikslintos pagal: Н. М. Яковенко, *Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна)*, Київ, 1993, 412 с.

⁵⁷ Rankraštyje „папужькова“.

⁵⁸ Pakeltas į Kijevo žemės pateisėjus, mirė 1598 m. Žr. Н. М. Яковенко, *min. veik.*, p. 189.

⁵⁹ Po Liublino unijos 1569 m. Mozyriaus pavietas paliktas LDK žinioje, priskiriant jį Minsko vaivadijai.

⁶⁰ Fiodoras Balakiras 1566 03 08 buvo paskirtas kažkodėl ne Mozyriaus, o Kijevo žemės raštininku. Žr. „Privilegija Kijevo [žemės] raštininkystei Fiodorui Balakirui“, *LM* 44, l. 113. Tačiau vėliau mažiau-siai iki 1578 m. jis visur figūruoja kaip Mozyriaus žemės raštininkas. Žr. paminėjimą jau 1566 03 24, *LM* 529/7, l. 92–93. Skelbta: М. Любавский, *Литовско-русский сейм*, 56 priedas, p. 165; 1566 10 15, ten pat, p. 180; 1568 12 23, ten pat, p. 207.

⁶¹ Minimas dar 1578 m. Varšuvos seime. Žr. *Volumina legum*, Petersburg, 1859, t. II, p. 197.

vėliavininkas ponas Grigorijus Gulevičius [Dolskis] N 1566–1574
teisėjas ponas Gavriła [Vasiljevičius] Bokėjus [Pečichvostkis] 1566–1577
pateisėjis kunigaikštis Ostafijus [Vasiljevičius] Sokolskis [Četvertenskis] 1566 – P 1578⁶²
raštininkas ponas Michailas [Fiodorovičius] Korytenskis 1566 – † 1596

2. Vladimiro pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas ponas Petras Bogdanovičius Zagorovskis 1550 – † 1571⁶³

pakamaris ponas Aleksandras [Andrejus] Bogdanovičius Semaška 1566 – P 1581⁶⁴
vėliavininkas

teisėjas ponas Bogdanas Kostiuškovičius [Kostiuška] Choboltovskis 1566–1584

pateisėjis ponas Michailas [Ivanovičius] Kurcevičius A iki 1566 08⁶⁵

raštininkas ponas Fiodoras Soltanas [Bujatickis] 1566 – † 1593

3. Kremeneco pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas ponas Michailas Elo [Elovičius Malynskis] 1565 – † iki 1579

pakamaris ponas Olekšijus Beleckis A iki 1566 08⁶⁶

vėliavininkas

teisėjas ponas Andrejus [Juchnovičius] Kunevskis [Elovičius] 1566–1577

pateisėjis ponas Ivanas Patrokėjus [Kurozvonskis] 1566 P⁶⁷

raštininkas ponas Grigorijus Bolbasas [Rostockis] 1566–1581

Polocko [vaivadija]

kaštelionas

vėliava rožinė, baltame lauke herbas

Naugarduko vaivadija

vaivada ponas Povilas Ivanovičius Sapięga N 1558 – † 1579

kaštelionas ponas Grigorijus [Grynkovičius] Valavičius N 1566 – † 1586 pr.

vėliava pilka⁶⁸, baltame lauke herbas

Pavietai prie šios vaivadijos

1. Naugarduko pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

pakamaris ponas [Vosylis Voinilovičius] Kliukovskis N 1565 – † iki 1566 12 mėn.

⁶² Pakeltas į Lucko žemės teisėjus, mirė 1579 m. Žr. H. M. Яковенко, min. veik., p. 188, 316.

⁶³ Mirė iki 1571 07 23. Žr. *UCD*, p. 252.

⁶⁴ Pakeltas į Podolės Braclavo kaštelionus, nuo 1588 m. dar ir Lucko seniūnas, mirė 1597 m. Žr. H. M. Яковенко, min. veik., p. 143, 188.

⁶⁵ Žr. 31 nuorodą. M. Kurcevičius mirė prieš 1583 m. Žr. H. M. Яковенко, min. veik., p. 280.

⁶⁶ Žr. 30 nuorodą.

⁶⁷ Pakeltas į Kremeneco pakamarius 1566 m. rugpjūtį. Žr. 29 nuorodą.

⁶⁸ Rankraštyje „пелиста“.

vėliavininkas ponas Ivanas Charytonovičius [Obrynskis] 1565 – † 1570 pr.⁶⁹
teisėjas ponas Merkelis [Žygimantavičius] Snovskis [Graužas] N 1565 – P 1578 (1580)⁷⁰
pateisėjis ponas Bogdanas [Fiodorovičius] Palusovskis [Kapaščeviskis, Pakaščeviskis]
N 1565 – † apie 1567

raštininkas ponas Josifas [Ivanovičius] Galaunė (Golovnia) N 1565 – P iki 1569⁷¹

2. Slanimo pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas ponas Ivanas Jacyničius N 1565 – † po 1569⁷²

pakamaris ponas M[ikalojus] Narbutas 1565 – † ? 1582

vėliavininkas

teisėjas ponas Michailas [Laurynovičius] Sokolovskis N 1565 – † iki 1581 pr.⁷³

pateisėjis ponas [Potiejus] Jelecas N 1565 – A 1581⁷⁴

raštininkas ponas Bogušas Dušerinskis [Tuševickis] N 1565 – † 1578

3. Valkavisko pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas

pakamaris ponas Jurijus Jundilas 1566 – † 1599

vėliavininkas ponas [Jeronimas] Pukšta 1567 – † ? po 1576⁷⁵

teisėjas ponas Jaroslavas Roskis 1566 – † 1571

pateisėjis ponas Lenartas Uzlovskis 1566 – † 1591

raštininkas ponas Janas Chodakovskis 1566 – † 1579

⁶⁹ Mirė iki 1570 05 30. Posto skyrimas jo įpėdiniui P. Podarevskiui: *LM* 267/ 53, l. 299–299v.

⁷⁰ Pakeltas į Vitebsko kaštelionus 1578 m., bet iki 1580 m. dirbo ir žemės teisėju, mirė iki 1588 10 22. Žr. *UCD*, p. 241.

⁷¹ Pakeltas į vietas žemės pateisėjus iki 1569 04 25, 1580 m. tapo Naugarduko žemės teisėju, mirė iki 1598 07 09. Įpėdinio tame poste skyrimas: *LM* 83, l. 380v–381.

⁷² Žr. *UCD*, p. 93, 212.

⁷³ Kartu tuo pat metu buvo ir Slanimo vėliavininkas, 1581 05 29 jau minimas kaip velionis. Žr.: *BNIA*, f. 1785, ap. 1, b. 6, l. 218v–220 (Slanimo žemės teismo knyga Nr. 6).

⁷⁴ Atsisakė posto dėl senatvės ir kai kurių kitų priežasčių 1581 06 05, žr. *BNIA*, f. 1785, ap. 1, b. 6, l. 259v: Адповед подсудка земского суда Пацея Ельца на соимику Слонимского повета (dokumentas nebaigtas). Jo įpėdinis tame poste V. Jacyničius paskirtas tik 1582 09 02. *LM* 67, l. 186–186v ir *LM* 69, l. 99.

⁷⁵ To meto LDK kariuomenės surašymai Valkaviske mini du Pukštas: 1565 07 19 Valkaviske vėliavininkas buvo Jeronimas Martynovičius Pukšta (1565 m. LDK kariuomenės surašymo rejestras, *PIB*, t. 33, st. 319), 1567 m. kariuomenės surašyme jis minimas kaip to pavieto vėliavininkas 1567 10 03 (ten pat, st. 856), surašymo sumarijus Valkavisko vėliavininku mini buvus (1568 03 08) Joną Pukštą (ten pat, st. 1375). Vis dėlto A. Bonieckis Valkavisko vėliavininku 1569–1576 m. (ir Liublino seimo 1569 m. delegatu) mini buvus Jeronimą Martynovičių Pukštą. Žr. A. B o n i e c k i, *Poczet rodów w Wielkiem Księstwie Litewskim*, Warszawa, 1883, p. 265.

Vitebsko vaivadija

vaivada ponas Stanislovas [Mikolajevičius] Pacas N 1566 – † 1588
kaštelionas ponas Pavelas [Mikolajevičius] Pacas 1566 – P 1578⁷⁶
vėliava žalia, baltame lauke herbas

Pavietai prie šios vaivadijos

1. Vitebsko pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:
pakamaris kunigaikštis [Pavelas] Sokolenskis [Druckis] 1566 – P ar † 1582/1585⁷⁷
vėliavininkas ponas Fiodoras Danilevičius 1566 – P ar A iki 1582
teisėjas ponas Ivanas Ščolka † ? iki 1566 08⁷⁸
pateisėjis ponas Timofejus Gurka 1566 – † iki 1574
raštininkas ponas Vasilijus Bogdanovičius 1566 – P 1581⁷⁹

2. Oršos pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:
maršalas kunigaikštis [Andrejus Semionovičius] Odincevičius 1560 – † 1566 pab.
pakamaris Grigorijus [Jackovičius] Podberezskis N 1567 – P 1585⁸⁰
vėliavininkas Bogušas Oleksejevičius Skolokas 1567 – † ? 1582
teisėjas kunigaikštis Timofejus [Jurjevičius] Sokolenskis [Druckis] 1567 A ar P⁸¹
pateisėjis [Ivanas Fiodorovičius] Podbipieta N 1567 – A 1585⁸²
raštininkas Andrejus Voropajus 1567⁸³ ? – P 1592⁸⁴

⁷⁶ Pakeltas į Mstislavlio vaivadas, 1593 m. pakeltas į Vilniaus kaštelionus, mirė 1595 m. J. W o l f f, *Senatorowie i dygnitarze...*, p. 29, 80.

⁷⁷ Dar 1582 m. Vitebsko pakamaris.

⁷⁸ Jau 1566 08 27 Vitebsko žemės teisėju minimas Ivanas Boguševičius Romeika (*ДИММЮ*, т. 1, с. 202, *LM* 47, l. 45), kuris išbuvo šiame poste iki 1592 05 15 ir atsisakė šių pareigų dėl senatvės ir sveikatos. Jo įpėdinio paskyrimas, *LM* 76, l. 222–222v.

⁷⁹ Pakeltas į Vitebsko žemės pateisėjus, mirė iki 1583 11 24. Jo įpėdinio tame poste skyrimas, *LM* 69, l. 192–192v.

⁸⁰ Pakeltas į Oršos maršalus 1585 04 24. J. W o l f f, *Kniazowie litewsko-ruscy*, Warszawa, 1897, p. 153, 673 (paskyrimai: *LM* 73, l. 49 ir *LM* 74, l. 51).

⁸¹ 1567 04 15 Oršos žemės teisėju paskirtas (*LM* 266/52, l. 168–168v) kunigaikštis Andrejus Andrejevičius Lukomskis (mirė šiame poste iki 1580 m.), o T. Sokolenskis tapo Oršos maršalu 1578 m. (žr. *LM* 59, l. 73v).

⁸² Atsisakė 1585 m. spalį dėl senatvės ir ligų. Įpėdinio paskyrimas 1585 12 15, *LM* 73, l. 116–116v ir *LM* 74, l. 50.

⁸³ 1567 04 15 į Oršos žemės raštininko vietą paskirtas kunigaikštis Andrejus Sokolenskis, bet vargu ar ilgai ėjo šias pareigas; A. Voropajus buvo šiame poste iki 1592 07 24. Tačiau jis pakeltas į Oršos žemės teisėjus. *LM* 77, l. 310–310v ir (1592 07 23) *LM* 78, l. 148v–149.

⁸⁴ Pakeltas į Oršos žemės teisėjus, mirė iki 1620 08 25. Įpėdinio šiame poste elekcija: *LM* 93, l. 338v–339.

Palenkės vaivadija

vaivada ponas Vasilijus Tiškevičius N 1558 – P 1569⁸⁵

Drohičino kaštelionas ponas Grigorijus [Josifovičius] Tryzna 1566 – P 1569⁸⁶

Drohičino ir Melniko vėliava ryškiai geltona⁸⁷, baltame lauke herbas

Šios vaivadijos pavietai

1. Drohičino pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai pagal teisę ir paprotį

2. Melniko pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas ponas [Adamas] Kosinskis N 1567 pr. – P 1569⁸⁸

ir kiti pareigūnai, nuo seno paskirti

3. Belsko pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas ponas Mikalojus Pavlovičius Sapiega, Naugarduko vaivadaitis N 1566 – P 1576⁸⁹

pakamaris ponas Bogdanas Pavlovičius Sapiega, Naugarduko vaivadaitis N 1566 –

A ? 1568⁹⁰ ir kiti pareigūnai, nuo seno paskirti

Brastos vaivadija

vaivada ponas Jurijus Vasiljevičius Tiškevičius 1566 – † 1576

kaštelionas ponas Janas [Mikolajevičius] Gaika N 1566 – † 1579

vėliava šviesiai mėlyna⁹¹, raudoname lauke herbas

Pavietai prie šios vaivadijos

1. Brastos pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

pakamaris ponas Dominykas [Mikolajevičius] Pacas 1566 – P 1571⁹²

vėliavininkas

teisėjas ponas Kirdejus Krikovskis 1565 – † 1577

⁸⁵ Pakeltas į Smolensko vaivadas 1569 m. pradžioje, mirė 1571 m. J. W o l f f, *Senatorowie i dygnitarze...*, p. 51.

⁸⁶ Pakeltas į Smolensko kaštelionus 1569 m. pradžioje, mirė apie 1571 m. Žr. ten pat, p. 130.

⁸⁷ Rankraštyje „жолъто горячая“.

⁸⁸ 1554–1569 m. dar buvo ir Drohičino žemės raštininku, pakeltas į Palenkės kaštelionus, mirė 1574 m. Žr.: *Urządnicy podlaŝcy XIV–XVIII wieku. Spisy*, Kórnik, 1994, p. 135.

⁸⁹ Pakeltas į Minsko vaivadas, 1588 m. paskirtas Brastos vaivada, 1588 m. rudenį – Vitebsko vaivada, mirė 1599 m., žr.: J. W o l f f, *Senatorowie i dygnitarze...*, p. 25, 87.

⁹⁰ *Urządnicy podlaŝcy...*, p. 47, 189, nurodo paskyrimo pakamariu datą (1566 03 30), tačiau teigia, kad jis ši postą turėjo trumpai, nes jau 1568 m. ten yra paskirtas kitas žmogus, neužsimenant apie B. Sapiegą. B. Sapiega 1572–1593 m. buvo Gomelio seniūnas, 1579–1585 m. – Brastos kaštelionas, o nuo 1588 m. – Minsko vaivada. Mirė 1593 m. J. W o l f f, *Senatorowie i dygnitarze...*, p. 25, 99, 130–131.

⁹¹ Rankraštyje „блякитная“.

⁹² Pakeltas į Smolensko kaštelionus, mirė 1579 m., J. W o l f f, *Senatorowie i dygnitarze...*, p. 130.

pateisėjis ponas Jakovas [Grigorjevičius] Gričina 1565 – † 1572
raštininkas ponas Adamas [Lvovičius] Potiejus 1565 – P 1577⁹³

2. Pinsko pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas ponas Olizaras Kirdejus [Petrovičius] Mylskis 1567 – † 1574⁹⁴

pakamaris ponas Vaina [Matvejevičius] Gričina N 1566 – P 1581⁹⁵

vėliavininkas ponas [Vasilijus Fiodorovičius] Fediūška 1567 – † 1583

teisėjas ponas Ivanas [Ofanasovičius] Fursas N 1566 – † 1583

pateisėjis ponas Ivanas [Demjanovičius, Semionovičius] Domanovskis [Domanovičius] N 1566 – † 1574

raštininkas ponas Gurinas [Semionovičius] Fursas N 1566 – P 1583⁹⁶

Mstislavlio vaivadija

vaivada ponas Jurijus Jurjevičius Astikas N 1566 – P 1578⁹⁷

kaštelionas kunigaikštis Ivanas Bogdanovičius Solomireckis N 1566 – † 1586

vėliava geltona, raudoname lauke herbas

Pavietas prie tos vaivadijos tik vienas Mstislavlis, kurio valdymui [paskirti] pareigūnai:

pakamaris ponas Mikolajus Suchodolskis N 1566 – † 1581

vėliavininkas

teisėjas ponas Bogdanas [Grigorjevičius] Selickis 1566 – † 1581

pateisėjis ponas Stanislovas Kasparovičius 1566 – † ? 1578

raštininkas ponas Ivanas Alioša 1566 – † 1589

Podolės Braclavo vaivadija

vaivada kunigaikštis Romanas Fiodorovičius Sanguškoviča (Sanguška) N 1566 – † 1571

kaštelionas kunigaikštis Andrejus Timofejevičius Kapusta N 1566 – † 1572

vėliava pilka⁹⁸, raudoname lauke herbas

⁹³ Pociėjus (Potijus) Adamas Lvovičius, vėliau Hipatijus, pakeltas į Brastos žemės teisėjas, 1589 m. – į Brastos maršalus. Po žmonos mirties 1592 m. tapo stačiatikių dvasininku – Vladimiro archijerėju, 1593 m. – vienu Brastos bažnytinės unijos organizatorių. Nuo 1599 m. Kijevo unitų vyskupas metropolitas. Mirė 1613 m. Daugiau apie jį žr.: *PSB*, z. 112 (1982), p. 28–34; С. А. П а д о к ш и н, *Інаціі Пацеў*, Мінск, 2001.

⁹⁴ Taip pat valdovo rūmų maršalu 1563–1574 m. *UCD*, p. 94, 214. Mirė apie 1574 m.: Н. М. Я к о в е н к о, *min. veik.*, p. 129, 130. Bet jis dar gyveno 1585 12 03: *LM* 198, l. 103. 1589 05 18 valdovo maršalas Olizaras Kirdejus Myšskis (Mylskis) teisiasi Trakų pakamario teisme su tėvu Onisoforu Petrovičiumi, stačiatikių Kijevo, Haličo ir visos Rusijos metropolitu: *АВАК*, т. XXX, Вильна, 1904, с. 13–34.

⁹⁵ Mstislavlio kaštelionas 1581 m., mirė (?) 1588 m. J. W o l f f, *Kniaziowie...*, p. 685.

⁹⁶ Pakeltas į Pinsko žemės teisėjas 1583 09 06. Žr. skyrimą *LM* 69, l. 164. Mirė 1606 m.

⁹⁷ Paskirtas Smolensko vaivada, mirė 1579 m. J. W o l f f, *Senatorowie i dygnitarze...*, p. 51.

⁹⁸ Rankraštyje „говъшарая“.

Šios vaivadijos pavietai tik Braclavas ir Vinica, kuriuos valdyti paskirti pareigūnai:

pakamaris ponas Semionas [Vasiljevičius] Deškovskis 1566–1572
vėliavininkas

teisėjas ponas Miska Petnikanskis [Petničanskis] 1566–1568

pateisėjis ponas Piotras Mikulinskis 1566–1568

raštininkas ponas Ivanas Deškovskis 1566–1568

Minsko vaivadija

vaivada ponas Gavriła Ivanovičius Hornostajus N 1566 – P 1576⁹⁹

kaštelionas ponas Mikalojus Tolvaiša N 1566 – P 1570¹⁰⁰

vėliava oranžinė, baltame lauke herbas

Pavietai prie šios vaivadijos

1. Minsko pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

pakamaris ponas Stanislavas [Mikolajevičius] Sologubas 1566 – † 1583
vėliavininkas

teisėjas ponas Grigorijus [Ostafjevičius] Ragoza 1565 – † 1570

pateisėjis ponas Dmitras [Semionovičius] Sova [Korsakas]¹⁰¹ 1565 – † 1579

raštininkas ponas Martinas Volodkavičius 1565 – P 1570¹⁰²

2. Rečicos pavietas, kurį valdyti paskirti pareigūnai:

maršalas ponas Onikiejus [Ostafjevičius] Hornostajus 1536 – † 1566¹⁰³

pakamaris ponas Iljašas [Gelijašas] Žabka 1566 – † 1606¹⁰⁴

vėliavininkas

teisėjas

pateisėjis

raštininkas

Žemaičių žemėje

teisėjas Stanislovas Viekavičius 1566 – † 1570

pateisėjis Kristupas Stankevičius 1566 – † 1594

raštininkas Stanislovas Gruzdis 1566 – † 1576

Gauta 2001 m. balandžio mėn.

⁹⁹ Pakeltas į Brastos vaivadas, mirė 1588 m., J. Wolff, *Senatorowie i dygnitarze...*, p. 9, 25.

¹⁰⁰ Paskirtas Žemaitijos kaštelionu, atsisakė šio posto 1588 m., tapdamas rūmų maršalu, 1596 m. tapo Trakų kaštelionu, mirė 1600 m. Žr. ten pat, p. 65, 109, 143, 179–180.

¹⁰¹ Vienintelė vieta šiame dokumente, LM knygos originale, kur pavardė „Korsak“ prirašyta vėliau kita ranka.

¹⁰² Pakeltas į Minsko žemės teisėjus, mirė iki 1592 12 13 (elekcinis seimelis įpėdiniui tame poste).

LM 77, l. 420–420v.

¹⁰³ UCD, p. 211; H. M. Яковенко, min. veik., p. 155.

¹⁰⁴ Dirbo Rečicos pakamariu dar 1597 10 29: ABAK, t. 31, p. 267; mirė 1606 m.

ON THE FIRST REGISTER OF THE OFFICIALS OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA

Summary

DARIUS VILIMAS

Following the adoption of the Second Lithuanian Statute and the administrative, legal and military reforms in the Grand Duchy of Lithuania in the latter half of the sixteenth century, the governing of all the regions of the state was unified and the formation of a new nobility of the *povets* (counties) began.

The original Register of the Officials, made up according to the new territorial pattern of the *povets*, has not survived. The oldest and the most complete (however, far from being full) list is to be found in Book no. 7 (529) of Public Affairs of the Lithuanian Metrica. This Register is undated, and the dating of historians varies between 1565 and 1569.

The analysis of the Register leads to the conclusion that it is a copy of an older document, which, in its turn, was compiled in several stages. It is considered that in the main features the Register was composed in the summer of 1556, while in the early 1567 it was supplemented, without, however, entering new names instead of the dead and those transferred to other duties. Afterwards the list was introduced into the aforementioned Book between the documents of 1568 and 1569.

A translation of the Register of the Officials into Lithuanian is attached to the article.

Trumpai apie autorių

Darius Vilimas (g. 1966 m.), Lietuvos istorijos instituto LDK skyriaus vyr. laborantas (nuo 1993 m.). Tyrinėja XVI a. pabaigos LDK pavietų žemės teismų susikūrimą, rengia spaudai Lietuvos Metrikos Užrašymų knygą Nr. 19.